

تفسیری بر دعای ندبه (جلسه یازدهم)

مقدمه

در جلسه‌ی گذشته به شرح فراز «**وَ أَهْبَطَتْ عَلَيْهِمُ مَلَائِكَتِكَ**»؛ «فرشتگان را بر آنها فرو فرستادی...» پرداخته و گفتیم که خدا در مقابل زهد اولیاء خودش، آنها را به نعمات ویژه‌ای مجهز می‌کند و به آنها وسیله‌ی کار می‌دهد. در آیات ۲۵ تا ۲۹ سوره‌ی طه، حضرت موسی برای انجام مأموریت خود از خدا وسایلی می‌خواهد و می‌فرماید: «گفت: "پروردگارا! سینه‌ام را گشاده کن و کارم را برایم آسان گردان و گره از زبانم بگشای تا سخنان مرا بفهمند و وزیری از خاندانم برای من قرار ده...» خدا هم می‌فرماید: «**قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى**»؛ «فرمود: "نترسید من با شما هستم؛ (همه چیز را) می‌شنوم و می‌بینم."» (طه / ۴۶)

خدا هشت نعمت ویژه به اولیاء خود عطا می‌کند

که یکی از آنها محل هبوط ملائکه بودن است؛

یعنی این افراد هم صحبت و وصل به عالم بالا هستند. در آخرالزمان باید مراقب شیادان باشیم؛ زیرا افراد بسیاری از طریق ارتباط با شیاطین جنّی و دادن اطلاعات (تحت عنوان فال قهوه و کف‌بینی و...) به مردم ناآگاه برای خود کاسبی راه می‌اندازند.

انواع علم

در فراز بعدی به نعمت ویژه‌ی ششم خدا به اولیاءش اشاره می‌شود: «**رَفَعْدَتْهُمْ بِعِلْمِكَ**»؛ «و از دانشت به آنان عطا کردی.» رَفَدَ به بخشش خاص گفته می‌شود. بعضی چیزها عمومی است؛ اما رَفَدَ، بخشش خاص است؛ یعنی این علم نیز علمی خاص است. اساساً علم چیزی است که خدا می‌دهد و چیزی که ما خودمان کسب می‌کنیم، مهارت است؛ یعنی همه‌ی مردم حتی کفار می‌توانند آن را کسب کنند. در واقع ما یک علم اکتسابی داریم و یک علم اعطایی که در کسری از ثانیه اتفاق می‌افتد. در کشور خودمان، افرادی با عنایت الهی یک شبه حافظ یا قاری قرآن

شده‌اند؛ مانند مادر شهید رستگار که با وجود بی‌سوادی با عنایت شهید در عالم خواب، قرآن خواندن می‌آموزد؛ البته بین همین چیزهایی که خدا به ما می‌دهد نیز فرق است. گاهی بخشش خدا «**مِن عِنْدِ اللَّهِ**» (نزد خدا) است و گاهی «**مِن لَدُنْكَ**». شاید معنی هر دو در فارسی یکی باشد؛ اما مفهوم آنها متفاوت است. خدا در آیه‌ی ۱۰ سوره‌ی کهف در مورد اصحاب کهف می‌فرماید: «**إِذْ أَوْى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا**»؛ «زمانی را به خاطر بیاور که آن جوانان به غار پناه بردند و گفتند: "پروردگارا! ما را از سوی خودت رحمتی عطا کن و راه نجاتی برای ما فراهم ساز."» این افراد خودشان پیشنهادی برای نحوه‌ی کمک خدا به خودشان (مثلاً مرگ پادشاه یا گمراه شدن سربازانی که دنبالش بودند) ندادند؛ بلکه همه چیز را به خدا سپردند.

پیشنهاد دادن و سپس سپردن کار به خدا «مِن عِنْدِ اللَّهِ»

و همه چیز را تماماً به خدا سپردن «مِن لَدُنْكَ» است.

نمونه‌ی واضح علم لدنی، علم حضرت خضر است؛ علمی که به پیامبر اولوالعزم (حضرت موسی) داده نشده بود. علم ما حصولی است؛ یعنی کسب آن زمان نیاز دارد و دچار نسیان و فراموشی می‌شود؛ اما علم حضوری و لدنی اینگونه نیست و هر لحظه، حاضر و در دسترس است و نسیان به آن راه ندارد. ما در قد و قواره‌ای نیستیم که از کجا و چگونه بودن این علم را درک کنیم. همین اندازه می‌دانیم که این علم به برخی داده می‌شود و دائماً در حال رشد است. در روایات داریم که هر شب جمعه بر علم امام اضافه می‌شود.

علم لدنی اهل بیت

فردی از امام معصوم پرسید: «چرا ما هر سؤالی می‌پرسیم شما جواب آن را می‌دانی؟» امام فرمود: «چون وظیفه‌ی ماست که به شما پاسخ بدهیم (یعنی من مسئول پاسخگویی به شما هستم).» این پاسخگویی بخشی از مأموریت امام می‌باشد و او وسیله‌ی هدایت است؛ پس امام باید به چنین علمی مجهز باشد.

به همین دلیل تفاوتی میان علم امام خردسال و سالخورده وجود ندارد

و امام از لحظه‌ی تولد، امام و مجهز به این علم است؛

مثلاً امام‌هادی در کودکی به اجبار حاکم وقت، تحت تعلیم استادی ناصبی قرار گرفتند و چیزی نگذشت که این فرد ناصبی، مغلوب علم امام و شیعه شد. خدا در آیه‌ی ۴۳ سوره‌ی نحل

می فرماید: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»؛ «و پیش از تو، جز مردانی که به آنها وحی می کردیم، نفرستادیم؛ اگر نمی دانید از آگاهان بپرسید» یعنی ندانستن ما تعجب ندارد، عدم رجوع و پرسش ما از اهل ذکر تعجب دارد. در ضمن خدا نمی فرماید اهل علم، بلکه می گوید اهل ذکر؛ یعنی او این علم را دارد فقط باید آن را نگاه کند؛ چون جلوی چشم اوست. معصوم در تفسیر این آیه فرموده: «ما اهل ذکر هستیم.» (بحارالأنوار، ج ۲۳، ص ۱۸۰)

متأسفانه مردم قدر اهل بیت را ندانستند و سراغ ناهلان رفتند و همین عدم رجوع به امام معصوم باعث به وجود آمدن فرقه های مختلف و سردرگمی مردم در اسلام شد. خدا به ذوالقرنین می فرماید: «هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ»؛ «[و به او گفتیم:] این عطای بی حساب ماست، [به هر کس خواهی] بی حساب بخش و [از هر کس خواهی] دریغ کن.» (ص / ۳۹)

حالا شما ببینید آنچه نزد اهل بیت است، چیست و اختیارات آنها چقدر است؟

نظام سبب و اسباب آفرینش

هفتمین نعمت ویژه ی خدا: «وَجَعَلْتَهُمُ الذَّرِيعَةَ إِلَيْكَ وَالْوَسِيلَةَ إِلَى رِضْوَانِكَ»؛ «و ایشان را دست آویز به سویت و وسیله به جانب خشنودی ات قرار دادی.» در فارسی هر دو واژه ی «ذریعه» و «وسيله»، وسیله ترجمه می شوند؛ اما معنای آنها کمی متفاوت است. در مورد وسیله، جاندار یا بی جان بودن آن فرقی ندارد. در واقع وسیله، عمومیت است؛ اما ذریعه اینطور نیست؛ یعنی وسیله ای است که خودش دارای اختیار است و دستی در کار دارد. ماشین ذریعه نیست؛ اما انسان هست؛ یعنی ما قرار است با امام حسین به خدا برسیم؛ اما راه رسیدن را خود حضرت مشخص می کند. اساساً خدا نظام آفرینش را براساس وسیله قرار داده است؛ مثلاً شما برای سیر شدن به غذا نیاز دارید. در حدیث می خوانیم: «أَبَى اللَّهُ أَنْ يُجْرِيَ الْأَشْيَاءَ إِلَّا بِالْأَسْبَابِ»؛ «خداوند إِبَا و خودداری می کند که کاری را بدون اسباب و علل خاصش انجام دهد.» (کافی، ج ۱، ص ۱۸۳)

فرزندان حضرت یعقوب سرانجام از کار خود پشیمان شدند؛ اما وسیله ی آنها برای بخشش، حضرت یعقوب و دعای او بود. خدا می فرماید: «تنها راه رسیدن به من اهل بیت هستند» (تفسیرالمیزان، ج ۵، ص ۵۴۵)

تا ما بفهمیم دین مان را هم باید از آنها بگیریم.

تفسیر دعای ندبه به وسیله آیات قرآن

چند آیه در قرآن وجود دارد که این فراز دعای ندبه، عصاره‌ی همه‌ی آنهاست و این دلیلی بر ماثوره بودن این دعاست. قرآن در مورد پاداش پیامبر اسلام چند تعبیر دارد:

۱. «قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا»؛ «بگو: "من در برابر آن (ابلاغ آیین خدا) هیچ‌گونه پاداشی از شما نمی‌طلبم؛ مگر کسی که بخواهد راهی به سوی

پروردگارش برگزیند (یعنی اجر رسالت من صالح بودن شماست).» (فرقان / ۵۷)

۲. در آیه‌ی دیگر می‌گوید: «وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛ «من برای این دعوت، هیچ مزدی از شما نمی‌طلبم؛ اجر من تنها بر پروردگار عالمیان است.» (شعراء / ۱۰۹)

۳. در آیه‌ی دیگر می‌فرماید: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»؛ «بگو: "من هیچ پاداشی از شما بر رسالتم درخواست نمی‌کنم جز دوست داشتن نزدیکانم [اهل بیتم].» (شوری / ۲۳)

۴. همچنین خدا در آیه‌ای می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ»؛ «ای کسانی که ایمان آورده‌اید از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید و وسیله‌ای برای تقرب به او بجوئید.» (مائده / ۳۵)

یعنی با دقت در قرآن ولو بدون تفسیر می‌توان به اهل بیت رسید؛ اگر این چهار آیه را کنار هم بگذاریم به این فراز «وَجَعَلْتَهُمُ الذَّرِيعَةَ إِلَيْكَ، وَالْوَسِيلَةَ إِلَىٰ رِضْوَانِكَ» می‌رسیم. در واقع از مجموع این آیات می‌توان دریافت که دنبال اجر دنیوی نباشید، این اجر، اخروی است و خود خدا آن را تعیین می‌کند و راه رسیدن به خدا، اهل بیت پیغمبر هستند؛ پس به سوی آنها بروید.

۵. در آیه‌ی دیگری می‌فرماید: «قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ»؛ «بگو: "هر اجر و پاداشی از شما خواسته‌ام برای خود شماست."» (سبأ / ۴۷)

همین پنج آیه برای فهمیدن لزوم رفتن به سمت اهل بیت کافی است. اگر تاریخ بخوانید می‌بینید که هر جامعه‌ای که به اهل بیت پشت کرد، مورد عذاب قرار گرفت. ببینید بعد از شهادت امام حسین، دشمنان اهل بیت با مردم مدینه و مکه و کوفه چه کردند.

توسل اهل بیت به خودشان

نکته‌ی جالب این است که وسیله بودن اهل بیت به سمت خدا آنقدر مهم و قطعی است که خود

حضرات معصومین هم هنگام درخواست از خدا، خدا را به خودشان قسم می‌دهند. از طرفی امام با این کار، دعا کردن را هم به ما می‌آموزند. امام‌علی در مناجات منظوم خود به پیامبر و خودش توسل می‌کند: «الهی بِحَقِّ الْمُصْطَفَى وَ ابْنِ عَمِّهِ وَ حُرْمَةِ اَبْرَارٍ هُمْ لَكَ اَخْضَعُ»؛ «ای خدا به حق حضرت مصطفی و پسر عمش (علی) و احترام نیکان متواضع...»

پس ما بدون اهل بیت هیچ چیز نیستیم؛ حتی عبادت بدون ولایت آنها مورد قبول نیست؛
پس برای رسیدن به خدا باید وسیله‌ی درست را انتخاب کنیم و انتخاب درست فقط اهل بیت هستند. شما نمی‌توانید با استفاده از کارت بانکی حتی با بالاترین موجودی از تلفن کارتی استفاده کنید. در مورد اهل بیت هم همین است.

تنها راه رسیدن به خدا، اهل بیت هستند و راه دیگری وجود ندارد.

سخنرانی استاد رائفی‌پور

موضوع: تفسیری بر دعای ندبه (جلسه یازدهم)

خلاصه و چکیده سخنرانی استاد رائفی‌پور، شهریور ۱۴۰۱ تهران

تهیه شده در واحد مهدویت مؤسسه مضاف، مهدیاران [@Mahdiaran](https://www.mahdiaran.com)